

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 20 051.067 Прикарпатського
національного університету
імені Василя Стефаника
доктору економічних наук, професору,
Сас Людмилі Степанівні

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію ДРАБЧУК НАТАЛІЇ ЮРІЇВНИ на тему «Економічна ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка

На підставі вивчення дисертації, та опублікованих за дослідженою темою наукових праць здобувача, а також матеріалів щодо апробації та практичного впровадження результатів виконаного Драбчук Наталією Юріївною наукового дослідження, можна констатувати наступне щодо актуальності, ступеня обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, достовірності та наукової новизни одержаних результатів, повноти їх викладу в опублікованих працях, та визначити загальну оцінку проведеного дослідження.

Актуальність дисертаційного дослідження

Сталий розвиток аграрного сектору являє собою збалансований довгостроковий розвиток з урахуванням економічних, екологічних і соціальних параметрів. Головним критерієм якого є забезпечення не тільки продовольчої, але й національна безпеки держави. Перехід на сталі основи трансформацій національної економіки потребує перегляду принципів

землекористування у відповідності до галузей національного господарства. Набувають актуальності формування теоретичного та методологічного підґрунтя сталого землекористування, що сприятиме конкурентоспроможності аграрного сектору, розвитку сільських територій, покращенню якості життя населення та збереженню природних ресурсів і довкілля. Все вище зазначене визначає об'єктивну потребу у дослідженні теоретичних, методологічних та прикладних аспектів економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону. Саме це обумовило вибір теми дисертаційного дослідження Драбчук Н. Ю., її мету та завдання, що і підтверджує її актуальність.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана згідно з планом наукових досліджень Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, зокрема співвиконавець тем НДР кафедри обліку і оподаткування, а саме: “Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення функціонування виробничо-господарських структур регіону” (№ 0111U000875, керівник Баланюк І. Ф.), у межах якої автором розроблені пропозиції щодо обґрунтування ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність

Наукові результати, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, є цілком аргументованими, логічно взаємопов'язаними і несуперечливими, характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості, про що свідчить структурна побудова дисертації та її зміст. Використання результатів фундаментальних досліджень, наукових робіт вітчизняних і закордонних науковців, статистичної інформації, отриманої як з офіційних джерел, так і за

результатами бібліографічного пошуку, дало можливість систематизувати та кваліфіковано опрацювати це наукове дослідження.

Мета дослідження, яка полягає у обґрунтуванні методологічних, теоретико-методичних засад і розроблення науково-практичних рекомендації щодо ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону досягнута та відповідає темі дисертаційного дослідження. Зміст сформульованих наукових задач логічно узгоджений та їх слід вважати достатньо розкритими згідно обраної теми дисертації та вирішеними, відповідно до поставленої мети. Об'єкт, предмет та мета роботи логічно пов'язані та достатньо чітко окреслюють поле дослідження. Достовірність основних положень та висновків дисертації забезпечується застосуванням широкого спектру методів наукового пізнання, сучасних методів аналізу та прогнозування. Методологія і методи дослідження, які застосовані дисертантом, не містять суперечностей, є адекватними проблемі, що вирішується поставленими завданнями. Сформульовані в дисертаційній роботі наукові положення, висновки та пропозиції належать особисто автору. У роботі витримано логічність викладення матеріалу, дисертація вдало структурована. Висновки, що наводяться наприкінці розділів дисертації, узагальнюють результати дослідження, обґрунтовують їх теоретичну, емпіричну та практичну цінність, не суперечать викладеному матеріалу і мають прикладний аспект. Запропоновані здобувачем методичні підходи є науково обґрунтованими та дозволяють здійснювати апробацію конкретних розрахунків. Отримані наукові положення є коректними, по кожному з них визначена суттєва наукова новизна та цінність використання.

Дисертаційна робота ґрунтується на сучасній методології наукових досліджень, що підкреслюється застосуванням методів наукового пізнання, які ґрунтуються на сучасних теоретико-методологічних підходах, що дало змогу авторці забезпечити досягнення сформульованої мети та вирішення

поставлених завдань, що доводить достатню обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації.

Наукова новизна отриманих результатів

Підсумовуючи основні висновки і результати дисертаційної роботи, особистий внесок здобувача у вирішенні актуальної науково-практичної проблеми, можна зазначити, що до основних пунктів наукової новизни належать нові наукові результати, які доцільно представити у відповідності до рівнів їх наукової цінності та прикладної значимості, а саме:

удосконалено:

- трактування поняття “правовий режим землекористування”, яке, на відміну від тих, що існують, позиціонується як сукупність правових норм, які регулюють відносини, пов'язані з володінням, користуванням, охороною, відновленням та використанням земельних ділянок. Даний режим встановлює права та обов'язки власників, орендарів, користувачів та інших суб'єктів земельних відносин;

- структуру ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств із врахуванням таких елементів: природно-ресурсний, виробничо-майновий, фінансово-інвестиційний, інтелектуально-трудоий, інформаційно-інноваційний та нематеріальні активи, що є необхідними для забезпечення продуктивної діяльності та досягнення певного економічного ефекту;

- методологічний інструментарій дослідження ефективного використання земельних ресурсів, до якого належать методологічні засади, методи, підходи й принципи, який сприяє науково-обґрунтованому розгляду цього процесу та розширює можливості системної оцінки напрямів підвищення економічної ефективності землекористування;

- економічну модель прогнозування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції аграрними підприємствами, здійснену за допомогою комп'ютерної програми STELLA із врахуванням впливу факторів виробничо-господарської діяльності, зокрема посівної площі

сільськогосподарських культур, кількості сільськогосподарських підприємств, внесення мінеральних добрив на 1 гектар посівних площ та урожайність сільськогосподарських культур. Параметри прогнозу, одержані за допомогою програми STELLA, можуть бути важливим інструментом під час планування виробництва сільськогосподарської продукції в майбутньому;

- запропоновано концептуальні підходи до визначення змісту економічного механізму використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах, який включає агроекономічне землекористування, цифрові технології, альтернативні системи вирощування, альтернативні моделі управління землею, агротуризм та диверсифікацію, розвиток інфраструктури, що спрямовується на забезпечення ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств та отриманні значних переваг над конкурентами;

- особливості розвитку регіону під впливом ефективного використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами, що характеризується зростанням обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, економічним зростанням регіону у зв'язку із збільшення валового внутрішнього продукту, розвитком супутніх галузей інфраструктури та послуг, туризму та агротуризму, створенням нових робочих місць, залученні інвестицій у сільськогосподарський сектор та регіон, підвищенням рівня життя місцевого населення, забезпеченням продовольчої безпеки та збереженням навколишнього середовища регіону. Врахування й розвиток таких факторів дасть змогу вийти соціально-економічній сфері регіону на новий рівень;

набули подальшого розвитку:

- підхід до розкриття економічного змісту категорії “економічна ефективність використання земельних ресурсів”, яке розуміємо як максимальну вигоду, яку може одержати сільськогосподарське підприємство в результаті своєї фінансово-господарської діяльності, з урахуванням можливих мінімальних витрат, утворених у результаті впливу зовнішніх

(кліматичні та соціальні умови) та внутрішніх чинників (витрати ресурсів та праці) на її здійснення за аналізований період;

-установлення взаємозв'язку між основними видами ефективності використання земельних ресурсів, а саме: економічної, соціальної й екологічної, що дало змогу обґрунтувати їх залежність на основі одержаного підприємством прибутку та його використання для досягнення найбільшої ефективності своєї фінансово-господарської діяльності;

- визначення, обґрунтування та систематизація критеріїв і показників, які характеризують формування економічної ефективності використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону, зокрема йдеться про оцінку сучасного стану землекористування підприємствами, що дає змогу комплексно й всебічно оцінити зазначений процес у сільськогосподарських підприємствах;

- обґрунтування на основі SWOT-аналізу для сільськогосподарських підприємств регіону характерного ряду сильних та слабких сторін, а також можливостей і загроз, які слід застосовувати у прогнозах майбутнього розвитку землекористування підприємствами.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження

Окремі результати виконаного дисертаційного дослідження знайшли своє практичне застосування під час формування Стратегії розвитку Івано-Франківської області на 2021-2027 роки та Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки (довідка № 274/01-14/01 від 31.12.2021 р.) департаменту агропромислового розвитку Івано-Франківської обласної державної адміністрації.

Одержані в процесі дисертаційного дослідження висновки та пропозиції щодо вдосконалення матеріально-речового складника інтенсифікації використання земельних ресурсів, аналітичні дані й розрахунки використано під час розробки перспективного плану розвитку

господарства приватним фермерським господарством “Поточище” Коломийського району Івано-Франківської області (довідка № 94 від 22.05.2023 р.).

Основні теоретичні та методичні результати, що підготовлені в дисертаційній роботі використовуються в навчальному процесі кафедрою обліку й оподаткування Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника під час розробки робочих програм, методичних матеріалів і практичних завдань з дисципліни “Основи бізнесу” довідка № 03.04-29/07 від 08.06.2023 р.).

Повнота викладу основних результатів дослідження в опублікованих працях

Результати досліджень та основні положення роботи оприлюднені й обговорені на міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях, зокрема “Наука і освіта в інтелектуально-інноваційному розвитку суспільства” (Бережани, 2019 р.); “Перспективні форми організації господарської діяльності на селі” (Київ, 2019 р.); “Ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств” (Львів, 2019 р.); “Актуальні проблеми та перспективи розвитку агро- та електроінженерії” (Бережани, 2020 р.); “Національні і світові тенденції розвитку обліку, оподаткування та контролю” (Одеса 2020 р.); “Сталий розвиток аграрної сфери: інженерно-економічне забезпечення” (Київ, 2020 р.).

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Ознайомлення з дисертаційною роботою довело необхідність визначити деякі дискусійні моменти, що містяться у дисертації, а саме:

1. Доцільно було б проаналізувати кількість недоотриманого врожаю сільськогосподарських культур в результаті знищення полезахисних

лісосмуг та зниження їх еколого-економічних послуг, і разом з тим недоотриманий прибуток лісогосподарської галузі в цілому.

2. Вважаємо, що за результатами одержаних результатів доцільно було б уточнити існуючу нормативно-грошову оцінку та розмір податку на землю сільськогосподарського призначення у відповідності з розподілом земель сільськогосподарського призначення за ґрунтово-кліматичним потенціалом вирощування сільськогосподарських культур.

3. Робота значно виграла, якщо б в ній було проаналізовано різні сценарії дій щодо уникнення ризиків у забезпеченні сталого землекористування в умовах глобальних економічних трансформацій.

Вказані дискусійні положення та побажання відображають власну наукову позицію опонента і не знижують загальної позитивної оцінки роботи.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Драбчук Наталії Юріївни «Економічна ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка, є цілісною, завершеною, самостійно виконаною, кваліфікованою науковою працею. Зміст дисертації відповідає визначеній меті та поставленим завданням, які повністю вирішено у процесі дослідження. Основні положення роботи, які виносяться на захист, мають елементи наукової новизни.

Ознайомлення зі змістом дисертації дає підстави зробити висновок, що дисертаційна робота Драбчук Наталії Юріївни на тему «Економічна ефективність використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах регіону» відповідає вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40 (зі змінами), вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах),

затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р. (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341). Подана дисертаційна робота є завершеною працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, а її авторка Драбчук Наталія Юріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

Рецензент

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Левандівський - Омелян ЛЕВАНДІВСЬКИЙ

